Ar įmanoma numatyti pasaulio likimą?

Nuotrauka iš asm. archyvo

Turbūt niekas nedrįstų prieštarauti ir abejoti, kad likimas iš tiesų egzistuoja. Tačiau kas jį lemia, kiek reikšmingi įvairūs ženklai ir pranašystės, lieka neaišku. Filosofijos daktarė, *raganė* **Jelena Simonova** pasakoja, ar egzistuoja pasaulio protas, kiek žmogus atsakingas už pasaulio likimą ir kokiu mastu jį gali keisti.

Tiesa, kad istoriniai įvykiai ir visuotinės katastrofos – neatsiejama pasaulio likimo dalis?

Pasauliniai karai, žemės drebėjimai, potvyniai, cunamiai, ekonominės krizės ir kitos visuotinės katastrofos bei įvykiai, palikę savų pėdsakų civilizacijų istorijoje, pirmiausia traktuojami kaip didžiųjų permainų ženklai. Vis dėlto ne ką mažesnį susidomėjimą kelia tie atvejai, kai didžiųjų procesų pranašais tampa senoviniai tekstai, kuriuose aprašoma ne tik pasaulio pradžia bei pabaiga, bet ir tam tikri džiuginantys bei dramatiški tolimos ateities įvykiai. Neretai pranašysčių šaltiniais laikomi žmonių sapnai, kaip antai Vilniaus įkūrimo atveju, vizijos, netgi meninė kūryba, kurioje tarytum veidrodyje atsispindi ateities įvykiai. Reikėtų pradėti nuo to, kad pasaulio atsiradimo aiškinimai, kurie įsišakniję mitiniuose siužetuose, pasaulį vaizduoja kaip tam tikrą susikūrusią tvarką, į kurios ritmą įsilieja žmonės. Taip pat pasaulio civilizacijų klestėjimo laikotarpiai ir nuosmukiai neretai laikomi ne atsitiktiniais bei chaotiškais, bet dėsningais ir neatsiejamais nuo protingos pasaulio tvarkos. Todėl žmonijos istorijoje apstu atvejų, kai siekta atskleisti šiuos dėsningumus ir jais remiantis numatyti ateities įvykius, darančius įtaką atskiroms valstybėms, tautoms arba visai žmonijai.

Ar egzistuoja pasaulio dvasia ir protas, nuo kurių tiesiogiai priklauso pasaulio likimas arba istorijos judėjimas?

Iki šiol sukurta daugybė teorijų ir legendų. Kiekvienoje jų savaip aprašomas istorinis vyksmas arba įvykių sekos tvarka, priežasties ir pasekmės ryšys. Joachimas Fiorietis (XII–XIII a.) pasaulio istorijos vyksmą suskirstė į tris epochas. Kiekviena jų atitinka krikščioniškąją Trejybę: Tėvo karalystę, Sūnaus karalystę, kuri egzistuoja šioje Žemėje bažnyčios dėka, ir šventosios Dvasios karalystę, kuri dar neprasidėjo šioje Žemėje, bet kurios laikas būtinai ateis. Gydytojas ir astrologas Mišelis Nostradamas akcentavo jau įvykusių (iki 1555 m.) istorinių įvykių sekos svarbą bei gilinosi į šiuos įvykius lemiančius astrologinius žemėlapius. Įvairios dangaus kūnų konfigūracijos nuolatos periodiškai pasikartoja, todėl garsus astrologas bei pranašas istoriją laikė ciklišku pasikartojančiu procesu, kas, anot jo, leidžia ne tik atskleisti pasaulio ateities įvykius, bet ir nustatyti jų datas. Vokiečių filosofas G. W. F. Hegelis (XVIII–XIX a.) istoriją laikė dialektiniu vyksmu. Dialektika suprantama kaip tam tikras dėsningumas, kuris yra ne tik žmogaus mąstymo, bet ir tikrovės, kurios neatsiejama dalimi jis yra, pagrindas. Bet koks judėjimas į priekį ir progresas vyksta aktyviai sąveikaujant priešingoms jėgoms bei tendencijoms. Kiekviename teiginyje (tezėje) pirmapradiškai slypi jo neigimas (antitezė). Šios priešybės iškeliamos aukštesnėje pakopoje – sintezėje. Remiantis šiuo dėsningumu, visas istorinis vyksmas yra dialektinis. Dar daugiau, anot G.W.F Hegelio, egzistuoja pasaulio dvasia, kurios galutinis tikslas – savęs pažinimas. Istorijos vyksmas yra protingas, todėl pasaulio dvasia, judėdama savęs pažinimo link, pasitelkia atskirus individus savo tikslams realizuoti. Tokiu būdu garsiausi istorijos veikėjai, kurie sukėlė revoliucijas, inicijavo karus ar kitaip prisidėjo prie istorijos kūrimo. Nors ir turėjo asmeninių veikimo motyvų, visgi buvo vedami už juos pranašesnės jėgos. Istorinės figūros yra tik pasaulio dvasios reikalų tvarkytojos – įrankiai, kurie jos pasirenkami tam, kad įvyktų tai, kas galiausiai turi įvykti.

> Iki pat mūsų dienų yra sukurta daugybė teorijų bei legendų, kurių kiekviena savaip aprašo istorinį vyksmą ar įvykių sekos tvarką, priežasties bei pasekmės ryšius

Ar įmanoma numatyti istorinius įvykius, mėginant perskaityti atskiro žmogaus likimo ženklus?

Remiantis požiūriu, kad atskirų civilizacijų, tautų ar viso pasaulio istorinis vyksmas yra racionalus ir dėsningas procesas, galima paaiškinti tuos atvejus, kai paprasti žmonės išpranašaudavo konkrečius istorinius įvykius bei visuotines katastrofas. Jeigu panagrinėtume kiekvieną tokį įvykį, būtinai rastume tekstą, meno kūrinį arba tiesiog žodinę pranašystę, kurioje ateities įvykiai aiškiai atsispindėjo arba netgi buvo aprašyti jiems dar neįvykus. Tam tikrais atvejais ateities istoriniai įvykiai perskaitomi atsitiktinai, pavyzdžiui, mėginant nuspėti vienų ar kitų asmenų likimą. Garsi Prancūzijos būrėja ir aiškiaregė Marija Lenormand (XVIII–XIX a.), atskleisdama jaunai našlei Žozefinai de Boharnė jos būsimo asmeninio gyvenimo vingius, taip pat numatė ištisos epochos politinių bei socialinių įvykių peripetijas. Būrėja, kuri dėl neįtikėtinai tikslaus garsių asmenų mirties aplinkybių ir datų nustatymo tuo metu jau buvo užsitarnavusi „Juodosios Marijos“ titulą, pasiūlė jaunai našlei pradurti pirštą bei įlašinti keletą kraujo lašų į vandenį. Stebėdama įmantrias kraujo lašų transformacijas vandenyje ir galiausiai pamačiusi piešinį, aiškiai primenantį karališkosios lelijos simbolį, M. Lenormand išpranašavo Žozefinai imperatorienės karūną. Išsipildžius šiai pranašystei ir jai tapus Napoleono Bonaparto žmona, Žozefina nuolatos pasitardavo su garsia būrėja. Galiausiai išpranašavusi Napoleonui karo su Rusija pralaimėjimą „Juodoji Marija“ imperatoriaus įsakymu buvo ištremta iš Prancūzijos. Tačiau istorija parodė, kad Marijos pranašystės išsipildydavo, o bet kokie bandymai apkaltinti ją sukčiavimu būdavo nesėkmingi.

Koks ryšys tarp pranašysčių ir meninės kūrybos?

Visais laikais meno žmonės savo kūriniuose mėgindavo užfiksuoti vienokias ar kitokias vizijas, kurios tiesiogiai būdavo susijusios su jų laikotarpio socialine, ekonomine ir netgi technine tikrove, bei tam tikrais atvejais užbėgdavo įvykiams už akių. Nekyla abejonių, kad, pavyzdžiui, Leonardo da Vinčio schemos, kuriose užfiksuoti jo skraidančių mašinų mechanizmai, techniniu požiūriu gerokai pranoko to laikotarpio galimybes. Tam tikra prasme galima teigti, kad didis tapytojas buvo skraidančių objektų, be kurių neįsivaizduojama XX–XXI a. žmonių tikrovė, pranašas. Visgi tam tikros pranašystės, kurios pasaulį pasiekė pasitelkus meninę kūrybą, yra itin netikėtos ir sukrečiančios. Žinoma, kad garsaus „Titaniko“ baigtis buvo išpranašauta likus 14 m. iki amžiaus tragedijos. Morganas Robertsonas, neturėdamas jokio tiesioginio ryšio su būrimo praktikomis, tapo vienos didžiausių žmonijos katastrofų pranašu. Šis asmuo, 1898 m. parašęs romaną „Bergždumas“ (angl. Futility), aprašė kraupią istoriją, kaip didžiulis transatlantinis laineris plaukdamas visu greičiu atsitrenkė į didžiulį ledkalnį. Per šią katastrofą žuvo apie 2 000 aukštuomenės atstovų. Racionaliai paaiškinti neįmanoma to, kad nemaža dalis autoriaus aprašytų detalių sutapo arba beveik sutapo su už 14 m. įvykusios katastrofos detalėmis. Netgi lainerio pavadinimas stebėtinai panašus – autorius savo romane prabangų transatlantinį lainerį pavadino „Titanu“, o realybėje jis pavadintas „Titaniku“. Nemaža dalimi sutapo techninės lainerių charakteristikos, vieta, metų laikas ir žuvusiųjų skaičius. Po įvykusios katastrofos M. Robertsonas laikytas tamsiuoju genijumi, o jo romanas, kuris paskelbtas XX a. prakeiksmu, nebuvo publikuojamas. Manoma, kad ir žymi astrologė Evangeline Adams numatė šią katastrofą. Sudarinėdama astrologinę prognozę vienai savo pakeleivių ir užtikrindama, kad visi sėkmingai pasieks krantą, ji visgi išpranašavo šiai moteriai mirties grėsmę dėl visuotinės nelaimės, kuri įvyks vandenyje bei pasiglemš daugybės žmonių gyvybes. Nemažai žmonių galiausiai prisipažino, kad buvo įspėti astrologės dėl gręsiančios nelaimės, tačiau dauguma jų nesureikšmino jos prognozės.

Ar žmogus atsakingas už pasaulio likimą ir kokiu mastu jį gali keisti?

Bet kurio žmogaus žodis arba kūrinys gali virsti pranašišku jam to nežinant. Ir vis dėlto net jeigu pritartume koncepcijai, kad egzistuoja tam tikra schema, kurios rėmuose vystosi socialiniai bei politiniai įvykiai, neturėtume pernelyg nuvertinti kiekvieno mūsų vaidmens ir atsakomybės. Nepriklausomai nuo to, ar mus sieja sąmoningo gyvenimo turiniai, vertybės, elgesio normos, ar kur kas sudėtingiau artikuliuojami kolektyvinės pasąmonės elementai, būtų klaidinga teigti, kad viskas nuo pradžių buvo nuspręsta už mus, todėl mums neva lieka tik pasyviai numatyti tai, ko negalime pakeisti. Kiekvienas asmuo ką nors teigdamas apie save, elgdamasis vienaip ar kitaip, maištaudamas, kritikuodamas, rašydamas, piešdamas arba dainuodamas išjudina tam tikras vibracijas, kurios pranoksta jo pavienės būties horizontus, atskleidžia ką nors daugiau ir nežymiai arba iš esmės prisideda prie pasaulio atkūrimo.

Aistė Sakalauskienė